

П. Карышковский.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ЦЕНТР АНТИКОЗНАВСТВА ТА МЕДІЄВІСТИКИ
ОДЕСЬКИЙ АРХЕОЛОГІЧНИЙ МУЗЕЙ НАН УКРАЇНИ
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ГРЕЦЬКИЙ ФОНД КУЛЬТУРИ (ОДЕСА)

СТАРОДАВНЄ ПРИЧОРНОМОР'Я

Випуск XIII

ОДЕСА
ОНУ
2021

УДК 94(100)“-05/17”(08)

C773

Рецензенти:

- І. В. Бруяко** – д.і.н., директор Одеського археологічного музею НАНУ;
О. А. Довгополова – д.філос.н., професор кафедри філософії ОНУ імені І. І. Мечникова.

Редакційна колегія:

- І. В. Немченко** – к.і.н., керівник Центру антикознавства та медієвістики ОНУ імені І. І. Мечникова, головний редактор;
О. Б. Дьомін – д.і.н., проф. кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова;
І. С. Гребцова – д.і.н., зав. кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова;
Т. О. Ізбаш-Гоцкан – к.і.н., доц. кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова;
В. Г. Кушнір – д.і.н., декан факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова;
О. М. Луговий – к.і.н., доц. кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова, зам. головного редактора;
В. В. Чепіженко – викл. кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова;
С. Б. Охотніков – к.і.н., зам. директора Одеського археологічного музею НАНУ;
М. Д. Руссєв – доктор хабілітат історії, професор Вищої антропологічної школи (Кишинів, Молдова);
О. В. Сминтина – д.і.н., зав. кафедри археології та етнології України ОНУ імені І. І. Мечникова;
С. Б. Сорочан – д.і.н., зав. кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету історії та філософії
ОНУ імені І. І. Мечникова.

Протокол № 5 від 18 лютого 2021 р.

C773 Стародавнє Причорномор'я. Випуск XIII / Голов. ред. І. В. Немченко. –
Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2021. –
442 с.

ISBN 978-617-689-412-4

*Збірка «Стародавнє Причорномор'я» складена на основі матеріалів
XIII ювілейних читань пам'яті П. Й. Каришківського, міжнародної
конференції, яка відбулась в ОНУ імені І. І. Мечникова 12–13 березня 2021 р.*

Збірка видана за спонсорської підтримки

І. М. Ковалья, В. О. Кравця, В. В. Левчука та С. Парадісопулоса

ISBN 978-617-689-412-4

УДК 94(100)“-05/17”(08)
© Колектив авторів, 2021
© Одеський національний
університет імені І. І. Мечникова, 2021

¹⁹ Seaman K. H. Retrieving the Original Aphrodite of Knidos // Atti della Accademia Nazionale dei Lincei, Anno 401. Classe di scienze morali, storiche e filologiche. Rendiconti 9.15.3. 2004. P. 531-539.

²⁰ The mythical motif of the representation of the young woman's bath was well known in Greek culture, see Sutton R. F. The Invention of the Female Nude // Athenian Potters and Painters (eds.: J. H. Oakley, O. Palagia). Oxford. 2009. P. 270-279.

²¹ Corso A. The theme of Bathing Aphrodites in Classical Greece: Birth of an Iconographic pattern, development, success // Orbis Terrarum. Vol. 12. 2014. P. 57-64.

²² Mylonopoulos J. Divine images versus cult images. An endless story about theories, methods, and terminologies // Divine Images and Human Imaginations in Ancient Greece and Rome (ed. J. Mylonopoulos). Brill. 2010, P. 2.

²³ Steward A. A Tale of Seven Nudes: The Capitoline and Medici Aphrodites, Four Nymphs at Elean Herakleia, and an Aphrodite at Megalopolis // Antichthon. Vol. 44. 2010. P. 12-32.

В. Ю. Лазодич, Ю. В. Овсінський (Львів)

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ АВАРСЬКОГО КАГАНАТУ ТА ВІЗАНТІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У VI-VII ст.

Про посольський апарат у середовищі кочовиків, втягнення Каганату у сферу міжнародних зв'язків завдяки налагодженню відносин із ромеями можна говорити принаймні із 557 р. Авари, які представляли собою конгломерат далекосхідних, передньоазійських, тунгідних, байкальських племен¹, переправляються через Волгу та виходять до низин Дону, встановивши контакт із аланами та їх царем Саргосієм². Останні до цього часу були союзниками Візантії у війні з персидським шахіншахом Хосровом I Анушірваном (531–579) за регіон Лазіка у Південному Кавказі протягом 540–562 рр.³ В подальшому авари дізнаються про існування на заході Імперії, а каган надсилає посольство до аланів з проханням встановити контакт між аварами та Візантією.

Вже наприкінці 557 – початку 558 р. кочовики надіслали посольство під очоленням деякого Кандіха⁴. Аварський посол, котрий, очевидно, був усвідомлений у значущості Візантії на тодішній політичній арені (можливо, від самого Саросія), запропонував ромеям «жити в дружбі» за умови «щорічних подарунків» з імперської казни. Юстиніан, прийнявши посольство, погодився на запропоновані умови

– при цьому окремою темою для дослідників є питання рішення імператора укласти союз з аварами.

Фактично Юстиніан, який протягом усього свого правління проводив активну зовнішню політику в межах доктрини «*renovatio imperii*», дізнавшись про аварів, зробив для нової сили в регіоні виключення, уклавши союз з ними за умови виплат з боку Імперії в час найбільшого її підйому⁵. Непослідовність такого вибору імператора, навіть при поверхневому розгляді підсилюється і тодішнім становищем аварів⁶.

Медієвіст Я. Пилипчук⁷, досліджуючи проблему рішення Юстиніана I встановити дипломатичний контакт з посольством Кандіха, серед причин укладення союзу з кочовиками вказує знищення аварами гепідів, що представляли для Імперії істотну загрозу з боку Дунаю. Роль в укладенні угоди з Каганатом зіграли як війна с Сасанідською Персією, так і смерть у 548 р. імператриці Феодори.

Без сумніву, успіх посольства Кандіха у 557–558 р. відіграв в історії Каганату вирішальну роль. Надалі, в проміжку 558–562 рр., авари здійснюють набіг на землі антів (були союзниками Візантії), які проживали у межиріччі Дніпра та Дунаю. Починаючи з цього часу, можна вказувати на порушення кочовиками договору – так, аварські послы, які прибули до Константинополя у 562 р., просять у імператора дозволу на заселення провінції Паннонія.

Вже у 565 р. авари надсилають до наступника Юстиніана I, імператора Юстина II нове посольство, підтверджуючи договір з ромеями. Сам Менандр прямо свідчить про брехню з їх боку – *«насправді, від вторгнень [аварів] постраждали анти й утигури, що були союзниками Імперії, а з кутригурами, які були ворогами [Візантії], авари домовились (можливо, для подальшого спільного нападу на ромей)»*. Юстин II, який на цей час готував замах на конкурента на престол – консула Германа Юстина, очевидно, знав про наміри кочовиків та відмовив послам.

У результаті станом до 568 р. формуються підстави для протистояння кочовиків із Візантією. Реакція імператора на прохання послів призвела до формування Баяном I (562–602) союзу із лангобардами у 568 р. та укладення миру із ворогом на західному напрямі – королем Австралії Сигібертом I (561–575), на державу якого номади здійснювали набіги з 566 р. Цікавим в цьому контексті є повідомлення Григорія Турського у IV книзі «Історії франків» за цей же рік: *«Баян оголосив, що не затримається у землях франків за умови, що ті йому надсилатимуть продовольство»*⁸, що тільки підтверджує підготовку кочовиків до війни.

В той же час на територіях від Верхньої течії Дунаю до візантійських провінцій Паннонія та Фракія розгортається війна, основними учасниками якої виступають авари та ромеї. Перші при цьому були ініціаторами конфлікту, вимагаючи у Візантії можливості оселитись у Паннонії. Доступ до неї надавав можливість аварам здійснювати набіги на Константинополь, а також контроль над містом Сирмій, яке кочовики взяли в облогу.

Якщо оминати детальний хід бойових дій, потрібно зауважити, що характерною для конфлікту була участь посольств⁹ – знову ж таки, за ініціативи кочовиків. Не виключено, що цьому сприяв патовий характер війни, коли авари, взявши у облогу Сирмій, не могли захопити місто. Так, у 568 та 569 рр. авари надсилають до візантійців три посольства, про які говорить Менандр.

Подальші свідчення про аварів Менандр оминає до 576 р., коли новий імператор Тиберій II приймає у себе посольство Апсоха, а в ході переговорів з ним сторони домовились щодо *«передання землі в обмін на аварську знать»*. Очевидно, роль у примиренні з аварами зіграла чергова війна із Сасанідами (572–591).

Таке рішення з боку Тиберія II потягло негативну реакцію з боку тюркського вождя Тюрксанфа. Останній вказав, що авари є його *«вархонітськими рабами... котрі будуть роздавлені копитами його коней»*, а самі тюрки дійдуть до *«країн Заходу, перейшовши Дунай»*¹⁰. Про дуалістичність політики Візантії щодо аварів сторонньо вказує Монемвасійська хроніка¹¹, де міститься повідомлення про війну аварів з тюрками у Східному Приазов'ї, звідки перші були вибиті до нижнього Дунаю, а також Євагрій Схоластик¹².

Таким чином, уклавши перший мирний договір з Візантією у 576 р., Баян I остаточно переводить вектор своєї зовнішньої політики на західний напрям аж до завершення правління Тиберія II. Очевидно, війна 568–576 рр. з ромеями була першим зіткненням Каганату із супротивником, який мав перевагу у якості озброєння, стратегії й тактиці.

В подальшому кочовики виступили союзниками лангобардів, що призвело до винищення гепідів та укладення чергового договору вже між королем Альбоїном та Баяном I. Фактично, цей союз був перспективним для обох сторін, свідченням чого стало подальше завоювання лангобардами Півночі Апенінського півострова з 568 р. та походи в Тюрингію з боку авар того ж року. У таких умовах кочовики продовжили здійснювати набіги у більшій мірі на Державу франків – свідчення про поновлення контактів з Візантією відносяться до 578 р.¹³ Очевидно, описувані події стосуються міграції на Балкани вздовж

нижнього Дунаю, що відбувались з кінця V ст. До останньої третини VI ст., як вказує славіст С. Алексеев, дані племена створили для Візантії неочікувану загрозу¹⁴.

Баян I, котрий бачив можливість заволодіти Паннонією, уклав у 580 р. союз із Тиберієм II, попередньо надіславши послів до склавинів¹⁵. Підмітимо при цьому, що Баян I наполягав на передачі територій аварам – цілком можливо, каган був усвідомлений щодо протистояння Ромейської імперії з Персією.

Подальші зіткнення з Візантією відбулись протягом 583–584 рр., 587–593 рр. та 595–598 рр. на північних кордонах Імперії. Ініціаторами воєн виступали знову ж таки авари. Як і в ході попередніх воєн, кочовики вдавались до тактики залякування, надсилаючи до ворога посольства¹⁶.

Сутички з аварами та склавинами продовжувались до 602 р. та зіграли безпосередню роль у піднятті виступу Фоки (604–610), який рушив на Константинополь та убив Маврикія II і його синів. Повстання Фоки зіграло у історії Ромейської імперії VII ст. значну, якщо не вирішальну роль – оскільки Маврикій виступав опікуном шахіншаха Хосрова II¹⁷. Дунайський кордон для аварів при цьому залишався відкритим¹⁸. Загалом період правління узурпатора позначився поглибленням зовнішньополітичної кризи Імперії.

Про становище Каганату на початок VII ст. вказує також Іоан Скілиця¹⁹. У 613 р. до кагана звертається патріарх Сергій, просячи *«дружити з ромеями»*²⁰. Наступні набіги були здійснені у 622 та 626 рр., при цьому візантійські історики основну роль закономірно відводять останньому, результатом чого стала облога Константинополя.

Описуючи дані події, літописці особливу увагу приділяють спільним діям кочовиків та персів. Так, у *«Короткій історії...»* вказується на *«одурманення імператора Іраклія аварами та персами»*²¹; Феодор Сінкелл повідомляє про те, що перси надали кагану дари, а сам автор *«справді бачив їх своїми очима»*²². Зрештою, сам штурм був невдалим – більша частина кораблів могла бути спалена візантійцями *«грецьким вогнем»*. Спірним при цьому є кінцева достовірність джерела, оскільки Феодор Сінкелл надає перемозі візантійців легендарного характеру, що було характерним для тогочасних хроністів.

З цього моменту найбільшого аваро-ромейського зіткнення свідчення про Каганат з боку ромеїв стають рідкими. Очевидно, Каганат, до цього моменту ядро кочових племен, під тиском слов'ян почав деградувати²³.

Вже в середині VII ст., як повідомляє Константин Багрянородний, через володіння аварів проходили серби та хорвати, які завдали аварам поразки²⁴. Одне з останніх свідчень про контакти Імперії з Каганатом у VII ст. надає «Хронографія» Феофана за 669 р. Феофан у «Хронографії» повідомляє також про те, що землі болгарів простягались «на сім племен аж до Аварії»²⁵ станом на 681 р.

Таким чином, на основі викладеного матеріалу, можемо прийти до висновку щодо становлення степової імперії аварів протягом цього періоду та способів ведення зовнішньої політики каганами. Зважаючи на специфіку їх приходу в регіон Балкан, остання протягом 60-х рр. VI ст. визначалась необхідністю міграції на захід під тиском тюрків за можливої перспективи протекції з боку Візантійської імперії.

Досягнувши останнього, Каганат під управлінням Баяна I був втягнутий у сферу міжнародних зв'язків на Балканах за очільництва Імперії і не міг довго існувати за таких умов. З огляду на це, номади з часу втрати прямого впливу на них з боку тюрків у 568–576 рр. починають вести політику дуалістичного характеру стосовно Візантії. В таких умовах, станом на кінець 70-х рр. VI ст. в регіоні Півночі Балкан утворюється вакуум сили, який становить загрозу для Ромейської імперії. Сам каган неодноразово надсилає посольства до базилевсів, бажаючи збільшення виплат та передання провінції Паннонія, доступ до якої відкривав плацдарм для проведення подальшої експансії кочовиків.

Однак Каганат з часом остаточно став жертвою прив'язаності економіки та способу життя аварів до перманентного ведення війни, що яскраво проявилось у поразці, завданій кочовикам у 626 р.

¹ Бернштам А. Очерк истории гуннов, (Ленинград, 1957). С. 172-175.

² Хатуев Р. Хроника аланских царей, (Черкесск, 2007): 57.

³ Васильев А. История Византийской империи. Том 1, Время до Крестовых походов до 1081 г. СПб, 1998.

⁴ Жданович О. Посольства аваров у Менандра Протектора (комментированный перевод фрагментов источника) // Золотоордынское обозрение, 2016, Т.4, №4. С. 882-883.

⁵ Васильев А. Указ.соч. С. 197-204.

⁶ Византийские историки. Менандр Византиец. Библиотека Якова Кротова. URL: http://krotov.info/acts/05/marsel/ist_viz_06.htm.

⁷ Пилипчук Я. Аварский каганат в системе международных отношений раннего средневековья // Arhivum Eurasiae Medium Aevi, № 22, 2016. С. 130-132.

⁸ Григорий Турский. История франков. Книга IV. Восточная литература. Средневековые источники Востока и Запада.

URL: http://www.vostlit.info/Texts/rus/Greg_Tour/frametext4.htm

⁹Памятники Средневековой Истории народов Центральной и Восточной Европы. Феофилакт Симокатта История, науч. ком. Пигулевской Н. Москва, 1957. С. 40-48.

¹⁰ Византийские историки. Менаандр Византиец. Библиотека Якова Кротова. URL: http://krotov.info/acts/05/marsel/ist_viz_06.htm.

¹¹Монемвасийская хроника // Свод древнейших письменных известий о славянах. URL: http://www.vostlit.info/Texts/rus14/Chron_Monemvasia/text2.phtml?id=2032.

¹²Евагрий Схоластик. Церковная история. Восточная литература. Средневековые источники Востока и Запада. URL: <http://www.vostlit.info/Texts/rus17/Evagrij/frametext1.htm>.

¹³Византийские историки. Менаандр Византиец. Библиотека Якова Кротова. URL: http://krotov.info/acts/05/marsel/ist_viz_06.htm.

¹⁴ Алексеев С., Славянская Европа V-VI вв. М., 2008. С. 258-260.

¹⁵Византийские историки. Менаандр Византиец. Библиотека Якова Кротова. URL: http://krotov.info/acts/05/marsel/ist_viz_06.htm.

¹⁶ Памятники Средневековой Истории народов Центральной и Восточной Европы. Феофилакт Симокатта История, науч. ком. Пигулевской Н. Москва, 1957. С. 159.

¹⁷ Дашков С., Цари царей. Сасаниды. Иран III-VII вв. в легендах, исторических хрониках и современных исследованиях. М., 2008. С. 166-168.

¹⁸ Пигулевская Н. Византия и Иран на рубеже VI и VII веков. М., 1946. С. 165-166.

¹⁹Иоанн Скилица. Обзорение историй. Восточная литература. Средневековые источники Востока и Запада.

URL: <http://www.vostlit.info/Texts/rus/Skyliza/text2.phtml?id=1339>.

²⁰Давыденков О., Догматическое богословие. Москва., 2017. 231 с.

²¹ Краткая история со времен царствования императора Маврикия. Восточная литература. Средневековые источники Востока и Запада.

URL: <http://www.vostlit.info/Texts/rus/Nikifor/frameNik1.htm>

²² Феодор Синкелл. О безумном нападении безбожных аваров и персов на богохранимый град и об их позорном отступлении благодаря человеколюбию Бога и Богородицы. Восточная литература. Средневековые источники Востока и Запада. URL: <http://www.vostlit.info/Texts/rus16/Sinkell/text1.phtml>

²³Алексеев С. Славянская Европа V-VIII веков. Москва, 2009. С. 247-248.

²⁴ Константин Багрянородный. Об управлении империей. Восточная литература. Средневековые источники Востока и Запада.

URL: http://www.vostlit.info/Texts/rus11/Konst_Bagr_2/text31.phtml?id=6391

²⁵ Феофан Исповедник. Летопись византийца Феофана от Диоклетиана до царей Михайла и его сына Феофилакта. Восточная литература. Средневековые источники Востока и Запада.

URL: <http://www.vostlit.info/Texts/rus2/Feofan/text4.phtml?id=9630>.

Перелік скорочень**Список сокращений****Abbreviations**

- АВ – Археологические вести
 АДУ – Археологічні дослідження на Україні
 АИМ – Археологические исследования в Молдавии. Кишинев, Штиинца.
 АИУ – Археологические исследования на Украине
 АКМ – Археологические культуры Молдавии. Кишинев, Штиинца.
 АО – Археологические открытия
 АП – Археологічні пам'ятки
 БАЭ – Бугская археологическая экспедиция
 БФ – Боспорский феномен
 ВДИ – Вестник древней истории
 ВХНУ – Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна
 ДАОО – Державний архів Одеської області
 ДП – Древнее Причерноморье. Одесса.
 ЖМНП – Журнал Министерства народного просвещения
 ЗОАО – Записки Одесского археологического общества
 ЗООИД – Записки Одесского общества истории и древностей
 ИА АН УССР – Институт археологии Академии Наук УССР
 ІА НАН України – Інститут археології Національної академії наук України
 ИГАИМК – Известия Государственной академии истории материальной культуры
 ИИАК (ИАК) – Известия императорской археологической комиссии.
 ИИМК АН СССР – Институт истории материальной культуры Академии Наук СССР
 ИРАИМК – Известия Российской академии истории материальной культуры
 КККТ – Культурний комплекс Кукутень-Трипілля
 КСИА – Краткие сообщения Института археологии
 КСОГАМ – Краткие сообщения Одесского государственного археологического музея
 МАПП – Матеріали з археології Північного Причорномор'я
 МАСП – Материалы по археологии Северного Причерноморья
 МГУ – Московский государственный университет
 МИА – Материалы и исследования по археологии СССР
 НА ІА НАНУ – Научный архив Института археологии Национальной Академии Наук Украины

- НБУВ – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
НГУ – Николаевский государственный университет
НИЦ – Научно-исследовательский центр
НКМ – Николаевский краеведческий музей
НО – Надписи Ольвии (1917-1965). М., 1965.
НС – Нумизматика и сфрагистика
НЭ – Нумизматика и эпиграфика
ОАМ НАН України – Одеський археологічний музей Національної академії наук України
ОНУ імені І.І. Мечникова – Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
РА – Российская археология
РАЕ – Российский археологический ежегодник. Санкт-Петербург.
СА – Советская археология
САИ – Свод археологических источников.
СП – Стародавнє Причорномор'я. Одеса
СХМ – Сообщения Херсонского музея
Тр. ГЭ – Труды Государственного Эрмитажа.
AGZ – Akta Grodzkie i Ziemskie: dokumenty. Lwów,
AHME – Analecta hymnica medii aevi
CIL – Corpus Inscriptionum Latinarum
IGBR – Mihailov G. Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae. Serdicae, 1970. Vol.1. Ed.2.
IOSPE, I² (*IPE I*²) – Latyshev V. Inscriptiones antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini Graecae et Latinae. Petropolis, 1916. Vol.1. Ed.2.
JRA – The Journal of Roman Archaeology
JRS – The Journal of Roman Studies
MPH – Monumenta Poloniae Historica
MS – manuscript – рукопис, манускрипт
RIC – The Roman Imperial Coinage. Зокрема: RIC II – Roman Imperial Coinage. Volume 2: Vespasian to Hadrian / Ed. Mattingly H., Sydenham E. A. London, Spink & Son, 1926.
SNG – Sylloge Nummorum Graecorum
SP – Stratum plus
ZDM – Zbiór dokumentów małopolskich / Wyd. I. Sułkowska–Kuraś i S. Kuraś. Wrocław
ZfN – Zeitschrift für Numismatik

<i>Зміст</i>	<i>Содержание</i>	<i>Contents</i>
<i>Немченко І. В.</i> 100-річчя Петра Йосиповича Карышковського (1921–1988).....		5
<i>Демин О. Б.</i> Путь к античной нумизматике: формирование научных интересов П. О. Карышковского		14
<i>Сапожников И. В.</i> К 100-летию профессора П. О. Карышковского: жизнь и творчество по сокращенной программе.....		21
<i>Избаи-Гоцкан Т. А., Колесниченко Е. А.</i> К вопросу о творческом наследии Петра Осиповича Карышковского		33
<i>Агульников С.</i> Комрат-ХV – новое поселение античного периода в Буджакской степи.		37
<i>Ardeț A.</i> A new reinterpretation of a type of North Pontic amphora discovered in Dacia at Drobeta.....		45
<i>Белецкая О. В.</i> «Czarnigrod, ubi Dniestr fluvius dictus mare intrat...» (Черный город в XIV-XVI вв.)		48
<i>Bodzek J.</i> Coins struck in the Black Sea Region donated by Stanislaw Mineyko in the collection of the National Museum in Krakow		57
<i>Бодзек Я., Мызгин К.</i> По разным сторонам стены: находки монет Боспорского царства на Верхнегерманском и Ретийском Лимесе....		61
<i>Булатович С. А.</i> Колхидки в собрании Одесского археологического музея		71
<i>Бурдо Н. Б.</i> 100-річний ювілей Марії Гімбутас		76
<i>Відейко М.Ю.</i> «Усатівські війни»: пошуки супротивника.....		83
<i>Главенчук А. В.</i> Объекты зооморфной скульптуры и технология их изготовления на позднепалеолитическом поселении Анетовка 2		89
<i>Головка О. Б.</i> Битва на р. Мозгава 13 вересня 1195 р. (причини, хід і наслідки конфлікту)		96
<i>Гордієнко Д. С.</i> Трансформації в українській торгівлі пізнього середньовіччя за дослідженнями Михайла Грушевського		103

<i>Гребенников В. Б.</i> История исследований поселений бронзового века в Нижнем Побужье.....	110
<i>Гребцова И. С.</i> Картины голландского караванджиста Геррита ван Хонтхорста в европейских музеях	116
<i>Грицюта О. О.</i> Експериментальні дослідження на базі Анетівської палеолітичної експедиції протягом польового сезону 2020 р.....	127
<i>Гуменний В. Л.</i> «ARMENIA...IN POTESTATEM P. R. REDACTAE»: Вірменія в контексті репрезентації римської політики на Сході в добу Траяна.....	132
<i>Демчук С. А.</i> Еразм Роттердамський, «Світське застілля» та «реформа» бенкету	138
<i>Димидюк Д. А.</i> Наконечник важкого списа з території Двіну (X–XIII ст.).....	145
<i>Добролюбский А.О., Смирнов И.А.</i> «...Что тут хан имел в виду...»?	150
<i>Зелинский А. Л.</i> Антиох II и Родос во время II Сирийской войны: возможная цель военного альянса.....	158
<i>Иванова С. В., Красножон А. В.</i> Археологические поиски Хаджибейского замка.....	164
<i>Івлєв К. О., Сорочан С. Б.</i> Про типову кар'єру вченого ромєя XV ст. (за матеріалами сатиричного діалогу «Мазаріс»).....	173
<i>Кахидзе Э.</i> Исторические данные о крепости Апсар.....	179
<i>Кіосак Д.</i> До абсолютної хронології найсхідніших поселень культури лінійно-стрічкової кераміки	187
<i>Козленко Р. О.</i> Монети ранньої Римської імперії в Ольвії: динаміка надходження	197
<i>Колесниченко А. М.</i> Нові черняхівські поселення на Кривоозерщині.....	206
<i>Croitoru C.</i> The <i>Venus pudica</i> Phenomenon (I). ITS beginnings.....	214
<i>Лагодич В.Ю., Овсінський Ю.В.</i> Зовнішньополітичні відносини Аварського каганату та Візантійської імперії у VI-VII ст.	219

<i>Левченко В. В.</i> З історії конфліктів у співтоваристві українських археологів наприкінці 1910-х – на початку 1920-х рр.....	225
<i>Лиман С. И.</i> Анализ средневековых источников в публикации К. П. Пауловича «Конспект, или краткое изложение дипломатики вообще» (1829)	231
<i>Ліхтей І. М.</i> Протидія чеського короля Вацлава I монголо-татарській загрозі у 1241 році.....	237
<i>Лобанова М. А.</i> Реконструкція плану трипільського поселення Сабатинівка I за архівними матеріалами.....	244
<i>Луговий О. М.</i> Ще раз про Маврокастрон та Аспрокастрон. «Чорне» ім'я «Білої» фортеці?	252
<i>Майборода П. А., Волканов С. И.</i> Римский эпос о Пунической войне: попытка перевода и комментария к книге II (1-60) Силия Италика	261
<i>Масюта Д. А., Пиструил И. В.</i> Археологические разведки вблизи парка «Дюковский сад» в г. Одессе	270
<i>Mercer M.</i> The Tower of London during the Wars of the Roses: The Bastard of Fauconberg's attempted attack of May 1471	278
<i>Милашевський О. С., Головка С. В.</i> Поселення черняхівської культури Лозувата-1 Ульянівського району Кіровоградської області.....	286
<i>Николаев Н. И.</i> Ольвийские «борисфены»: П. О. Карышковский или В. А. Анохин?	290
<i>Одрін О. В.</i> Грецькі <i>eschatia</i> і аграрна історія полісів Північної Надчорноморщини	299
<i>Охотников С. Б.</i> Научные археологические общества в Одессе.....	306
<i>Охріменко О. С.</i> Молитва ангелу-охоронцю з французького Часослова XIV ст. з колекції НБУВ.....	312
<i>Паламарчук С. В.</i> Об античных предшественниках городов левобережья Нижнего Дуная в Одесской области	316
<i>Пересунчак О. С.</i> Березівка III – пам'ятка білозерської культури на Середньому Побужжі	325
<i>Пилипчук Я. В.</i> Социальная терминология и властные структуры в истории Кавказской Албании	329

<i>Попова Т. Н.</i> Бициллиеведение: имена и смыслы.....	337
<i>Прохненко І. А., Жиленко М. А., Калініченко В. А.</i> Фальшивомонетна справа на Хустському замку	345
<i>Редина Е. Ф., Савельева Е. С.</i> К вопросу о терракотовых «погремушках» Боспора	354
<i>Руссев Н. Д.</i> Денежное обращение и монетные эмиссии правобережного Поднепровья в эпоху Золотой Орды.....	362
<i>Ручинська О. А.</i> Благодіяння ольвійської еліти у перші сторіччя н.е.	369
<i>Савельев О. К.</i> Фрагмент римского фигурного светильника из Тиры.....	374
<i>Сапожников И. В., Синельников А. С.</i> О римских земляных линейных укреплениях и дороге варваров близ Ольвии.....	381
<i>Снытко І. А., Бондаренко А. А., Алексеев А. М.</i> Новая ольвийская бронзовая монета V в. до н.э. из Гилеи	392
<i>Федорук А. В.</i> Битва при Мурсе (351 г.) в освещении риторических произведений цезаря Юлиана	398
<i>Ціватий В. Г.</i> Концепт «конгруентність» у теорії та практиці дипломатії ранньомодерної Європи: інституціональний дискурс	405
<i>Чепіженко В. В.</i> Аристократичні спільноти в Англії XIV ст. (на матеріалах справи геральдичної суперечки Скрупа проти Гросвенора)	411
<i>Черниенко Ю. А.</i> По поводу некоторых разногласий по вопросам истоков позднебронзовой металлургии юга Восточной Европы	419
<i>Янов Д. М., Корпусова І. В.</i> Російські срібні монети XIV–XX ст. в колекції Одеського археологічного музею: загальний огляд	425
<i>Кушнір В. Г., Сминтина О. В.</i> Олександр Миколайович Дзиговський (15.02.1953 – 29.12.2020)	430
Перелік скорочень	436

Наукове видання

Головний редактор
Немченко Ірина Вікторівна

СТАРОДАВНЄ ПРИЧОРНОМОР'Я
Випуск XIII

В авторській редакції

Підписано до друку 22.02.2021 року
Папір офсетний

Формат 60×84/8
Тираж 100 екз.

Друк офсетний
Замовлення № 20

Видавництво тов «Удача», Свідоцтво ДК № 4241 від 23.12.2011р.
м.Одеса, вул. Гаванна, 3 тел. (048) 726-54-37, e-mail: mostik-1@ukr.net